IN GEVEB A JOURNAL OF YIDDISH STUDIES

סאַקאָ און וואַנזעטיס מאָנטיק • Sacco and Vanzetti's Monday

by Jacob Glatstein, translation by Lawrence Rosenwald

In geveb: A Journal of Yiddish Studies (May 2016)

For the online version of this article:

https://ingeveb.org/texts-and-translations/sacco-and-vanzetti-monday

סאַקאָ און וואַנזעטיס מאָנטיק

SACCO AND VANZETTI'S MONDAY

Jacob Glatstein
translated by Lawrence Rosenwald

Introduction: There is a personal history to my translation of Jacob Glatstein's "Sacco and Vanzetti's Monday," and a personal agenda as well. But before getting to either, let me state a general claim about the work: that it is the most complex and ambitious of the poems about Sacco and Vanzetti, the one with the broadest range of sympathies, the one with the most adroitly handled constellation of themes and refrains. It is one of the few that does not caricature its antagonists, one of the few that draws on the astonishing modernist poetic resources available at the moment of its composition, and the only one, in my reading at any rate, with an imaginative sympathy extending both to the condemned men and to those who condemned them.

As for the personal history and agenda: I got interested in poems about Sacco and Vanzetti through a series of what looked like accidents at the time: the accident of being born to parents who spoke of the two Italian anarchists almost as reverently as they did of Trotsky and John Reed; the accident of reading Maxwell Anderson's thinly disguised Sacco and Vanzetti play because I'd studied with Anderson's son Quentin at Columbia and wanted to understand the son by reading the father;[1] the accident of reading John Hollander's translation of Moyshe-Leyb Halpern's Sacco and Vanzetti poem because I found (and find) Hollander a dazzling translator, and I wanted to figure out how he did his work;[2] the accident of finding it useful to learn something of these poems so I could offer, for a book of mine called Multilingual America, a precise example of a topic treated by American writers in several languages, and so lending itself to a genuinely multilingual study of American literature.

String together enough accidents and it all begins to seem bashert.

---

[1] Max Anderson's play is *Winterset: Play in Three Acts* (New York: Dramatists Play Service, 1973).

[2] Moyshe-Leyb Halpern, "Sacco–Vanzetti," trans. John Hollander, in *The Penguin Book of Modern Yiddish Verse*, ed. Irving Howe, Ruth R. Wisse, Khone Shmeruk (New York: Viking Penguin Inc., 1987), p. 212-215.

And still more when I add in the most important of the accidents, namely, that I became very close friends with the late Sacvan Bercovitch, who was also my doctoral adviser, whose mother named him for the two men, also naming one sister of his Ninel ("Lenin" backwards) and another Octobra, for the revolution associated with that month. Saki himself never seemed interested in the two men, and who could blame him, given how they'd been imposed on him and how humanely skeptical he was of all rigid utopian schemes, anarchism among them? But it felt to me as if by writing about the two men I could get inside him. So I read the poems about them and wrote an essay in what I thought might be his frame of mind.[3]

I came across Glatstein's poem and was intimidated by it, and that essay I wrote about the poems excluded his poem altogether; at 270 lines it was too vast, not to mention too politically and religiously nuanced, too elusive for me to make sense of; and I couldn't fit it into the framework I'd created. But Glatstein's poem still loomed. I went back to it, I read it again and again, I translated it, I became convinced it was a great poem (Saki himself didn't agree, by the way). But no one seemed to have read it, except Jordan Finkin, who gave it a paragraph—an excellent paragraph, but just one—in his essay, "In the Pot, Half-Melted: Sacco-Vanzetti Poems and Yiddish American Identity."[4] I wanted people to read it, I wanted it to become part of the conversation, I wanted to take part in the conversation it would evoke. I wrote an article about it, which has been published; it contains the whole of the translation, section by section, interspersed with my commentary.[5] I think highly of my commentary, but what I really want is for people to read the poem, all 270 lines of it, uninterrupted by my commentary or anyone else's. Maybe others will agree with Saki, and with the distinguished poet and translator Richard J. Fein, who also doesn't like it.[6] Maybe they'll agree with me. But in either case they'll have read the poem.

The facts of the Sacco and Vanzetti case are set out well in Michael Topp's The Sacco and Vanzetti Case and in G. Louis Joughing and Edmund M. Morgan's The Legacy of Sacco and Vanzetti. The pertinent facts about Glatstein are harder to come by; we have no critical biography, and the few pages on him in the Leksikon fun der nayer yidisher literatur shed no light on how he came to write this poem, or what political views it emerged from.[7]

In a personal communication, Yitskhok Niborski noted the existence of a poem by Leyvik with a similar title, namely, "Sacco and Vanzetti's Wednesday." Leyvik's poem was printed on August 21, 1927—shortly before the execution of the two men (which

---

[3] Lawrence Rosenwald, "Politics, Religion, and Some Poems about Sacco and Vanzetti," in *The Turn Around Religion in America: Literature, Culture, and the Work of Sacvan Bercovitch,* eds. Nan Goodman and Michael P. Kramer (Burlington: Ashgate, 2011).

[4] In *Choosing Yiddish: New Frontiers of Language and Culture*, (Detroit: Wayne State University Press, 2013).

[5] Lawrence Rosenwald, "On Jacob Glatshteyn's Sacco and Vanzetti Poem," *Studies in American Jewish Literature* 34:1 (2015), pp. 24-43.

[6] I don't know why Saki didn't like the poem. In my understanding, Richard doesn't like it because it's too grand in scale; he prefers Halpern's more condensed poem.

[7] There is a biography by Janet Hadda, *Yankev Glatshteyn* (Boston: Twayne Publishers, 1980) and her first book, *Language Experimentation in the Early Poetry of Yankev Glatshteyn* (New York: Max Weinreich Center for Advanced Jewish Studies of the YIVO Institute for Jewish Research, 1976). *-Eds.*

occurred at midnight of August 22, so often dated August 23). Niborski suggested that Glatshteyn's poem was later than Leyvik's, though not a lot later, on the ground that Glatshteyn was likelier to take Leyvik's poem as a challenge than the reverse. That makes sense to me; I would, on strongly felt but at the moment speculative grounds, argue that Glatshteyn's poem is among other things a rebuke to Leyvik's: "if you're going to name a poem after a day, figure out how to make that day thematic, integrate it into the poem." Which Glatshteyn did and Leyvik had not done.

Sacco and Vanzetti's Monday

The day clearing through the blue mist
folding the city in a moist beginning
on windowpanes and doors and roofs
a bright restlessness growing before the full week.
Monday.

The first wheels on stones, wheeling and grinding and awakening,
brick buildings sadly whistling misery through all the side streets,
the mute ordinary knocks swiftly and in haste at every gate,
in the houses alarm clocks are ringing,
coffee grumbling in blackened pots,
fresh rolls waiting,
milk bottles impatiently expectant at the doors.
A heavy cover of holiness winds above the city,
Is it the train of Sunday's dress, or a dream clinging
to the city's sleepy marrow?
Was there something or will something happen?
The brick buildings whistle still more sadly
pleading in the side streets and alleys:
the week is here,
a city must not want to congeal,
a city has to move, vehemently move to the wild song of cities,
to the wild chase around and around.
Put on your work pants and set the wheels in motion,
pour the oil, provide the heat—
food for the city's metal soul.
For nothing, nothing has happened
and nothing, nothing will happen.
Tramways humming, cars roaring, chimneys whistling,
irons clattering, coins jingling, steps knocking,
everyone solitary while together,
everyone together while solitary,
tens hundreds thousands millions—
millions walking, walking, walking
(solitary while together)
frightened chimneys cry out, ordering the city's traffic:
not all together that way and that way
but this way and that way and that way and this way
(solitary, solitary while together)
gates shut and sealed like coffins,

deafened are the ears of the city.
Nothing, nothing will happen.

1

Twinned are yesterday and today
and grown together and bent together
in a single clear confusion.
Clear in the bewilderment did he bewildered see clearly
how little comfort the dawn's rose pink can bring
when the day is already determined
by yesterday and the day before,
when the hours are only a spiral staircase leading up to that hour of that day,
where the day itself in secret, like a thief, has already been
and has stuck in a knife.
The dawn's rose pink for a day like this
is maybe its own early morning rainbow—
the bloody sign that it stands there bewildered
with eyes open to what lies ahead
knowing clearly that something will happen.

Because from yesterday till today the Governor
has paced on the bridge of a sleepless night,
with a gun on his shoulders he has been guarding
the consciences of a world.
All slept, he alone warded the silence[8]
from the consciences barking like dogs
and crowing like little roosters
and meowing like weak kittens
and twisting and heaping and becoming a heavy pack.
And he bears a gun and a pack on his shoulders
and cheerful thoughts even in the first hours of the night
have struck up a song for him and made his weight lighter.
He said to himself, it is good that there are beds,
and a clever thought of God's to make the sexes,
and it is good that people have invented
such colorful pleasures.

---

[8] The Yiddish is *ale zaynen geshlofn bloiz er aleyn hot gehit dem tshekhaves/ fun di gevisns vos hobn gebilt vi hintlakh*: "all slept he alone warded the *tshekhaves*/ from the consciences that barked like dogs." *Tshekhaves* is puzzling here. It usually means something like "object of curiosity," but that sense is difficult in this context. Also, the word is usually spelled differently (*tshikaves*, with a yud instead of an ayen and a kuf instead of a khaf). Given the semantic difficulty and the unusual spelling, Harry Bochner suggested to me in a personal communication that the Yiddish noun might be based on a rare Polish adjective *cichawy*, "quiet," which makes better sense; I gratefully adopt his suggestion.

And thanks for the stomach,
and the darkness of poverty,
and bitter fear,
and the pauper's pleasure in bread,
and the sweat of labor
that extinguishes the most radiant thoughts,
and dark houses that quench the light in eyes,
and above all for the great, great thought above all thoughts
that the cloak of method can never be stripped away,
and that revolutions only happen in history.
And history is what is told by old grandfathers with no teeth
and it always begins with Once—once upon a time.
In this way he thanked and praised
the quiet course of all things,
that his weight had become so light and airy
and no cats meowed and no dogs barked,
only a small baby was crying in the night.
He flung down the gun from his shoulders
and became a nurse and rocked,
lulled and rocked and lullabied with a song -
he, the mother of the childlike conscience of the world.

Midnight. Joyous demons have danced his own thoughts around him
and laughed away, mocked away from him the fear in his eyes.
He has sought shelter beneath the shadow of his own fear
and driven from himself the comfort of his words,
but from the branches they have been laughing down with a needling laughter:
something will happen.
But nothing, nothing will happen.

2

The night lay there like a single piece of black time,
and not he has heard how the minutes are weighing anchor,
and not he has heard the splash of a fallen hour in the water,
but only how a heavy, musty weight hangs in the night above him
and blocks the gate to a new day.
Will tomorrow never come?
(Let tomorrow never come.)
The feet grow weary of back-and-forth,
stride away from themselves,
beyond the far side of the congealed darkness.

Why has the town clock been muted,

why is it not breaking through the knot?
Yesterday clenched fists had power,
hard as flint
and now it flows like sand through fingers.
Empty derided hands.
His anointers now lie in bed,
the women groaning with pleasure,
and in his ears two names are ringing
and his eyes are clouded like two windowpanes with two faces,
Clemency! Clemency! Clemency![9]

Who sang out in the night?
Someone sits on the bridge and trembles with cold.
His feet hanging down in the water,
he quietly sits and sings:
Clemency! Clemency!
Good. Sing till it hurts.
Run me through with your song like a golden needle,
but look, lift your head up to me and understand:
I am not first and not second and not the end.
I am a fluttering in the brightness of quick, colorful motion,
I carry in fear a worn-out body,
who am I to become more than I am?
Am I then a painted clown to cry out all suddenly, Justice!
Suddenly, just like that, in the night, with no reason,
I, a moth, and all by myself to roar out: Justice!
Do I hold the seal in my hands?
I am not the first and not the end,
before me and after me a chain of people
cynically immortalizing themselves,
fastening themselves to the neck of a world-memory
and the waters will never erode their names.
Woe is me, woe and woe and woe.
In my ears two names are sounding
and my name will resound with theirs.
And you singing in the heavy night
sing me too into your song,
weave me too into the threads of your song
hear me and my voice as it cuts through the world:
Clemency!

[9] The Yiddish word is *ratevet*, a plural or formal imperative, “rescue,” “pardon, “deliver,” without a direct object. “Clemency” gets the rhythm and sense right but the grammar wrong.

3

Who sang out the word?
Who now is tearing down the night's dark garment?
Who is spreading out the final day
and coloring with light even the bars of a prison?
The man with the reverent mustache,
the man with the stubborn-holy eyes,
what are they doing now in the small cells?
Just a few mornings ago he brought them treacherous comfort:
I shall do all in my power.
Both laughed at him, their eyes honest and full of tears.
Ashamed he looked at his polished shoes
because between him and them there hung a thin curtain—
the curtain between a living man and two dead ones.
His words were hollow as bad nuts,
he hovered there with a living man's fear in the presence of death—
but their eyes were alive, and pierced him to the marrow with their mournful honesty.

What are they doing now in the small cells?
Now, in the day of their triumph,
as was said by the man with the reverent mustache.
O Jesus pure of face!
O Mary, fair mother of God!

O Jesus pure of face!
O Mary, fair mother of God!
How these words now pierce an old mind.
Someone has reshuffled the cards.
Reversed what's to come and what's been.
Bright confident years when one was twenty.
And what was fated for one to see
in a village in the boiling heat.
A prison, and bars and guards with guns
and outside the prison women, men and children
gathered as for a market day.
All are shouting: Give us back the dark-faced man!
The prison falls like a house of cards
the bars are broken and the guards flee from the anger of the people,
the people in anger:
Justice!
A shudder passes over the bones:
Justice!
Saplings crack in tongues of fire
and the dark-faced man roasts the Governor's young eyes,

the eyes of a boy barely twenty:
Innocent!
Children shout; boys dance. Girls sing. Saplings crack.
The dark-faced man sings through the flames:
O Jesus pure of face!
O Mary, fair mother of God!

4

The prison where the two dead men are is secure,
the guards have the machine guns ready,
the people yawn an early-morning yawn,
the day has come,
the brick buildings whistle,
the coffee pots growl,
the milk bottles wait impatiently by the doors.
And he alone in the State House.
The stone walls are frozen,
no ray of sun can warm them,
he looks out through the small window,
and he himself is a prisoner in the State House.
The whole people watches by the doors.
A heavy lock faces outward,
power runs like sand through fingers,
through the window they toss him greetings of bright radiance
letters, letters, a flood of letters:
Courage! Mercy! Stand firm! Duty!
Justice! Justice!
O Jesus pure of face!

His head sinks down to the cold table
and lies there like a dusty document
among all the dust-strewn papers.
The stone walls offer no comfort.
It is the final day.

Who has brought in a fool's-throne and forcefully placed him on it
and put on him the coat of a medieval king?
Bring in the women!
They fall at his feet and ask,
Lord King: Grace! Mercy!
For a brother, a father to my children!
And what shall I say to the gray-haired father waiting across the sea.
And what greeting shall I bring him

for his flesh and blood now so wretched.
And what shall I say to my child?
The eyes of the sentimental executioner grow moist, the king sobs.
I shall do all in my power.
(O my derided hands.)
Why today have they eaten up all the rolls?
And drunk all the milk?
When the Bastille is safe
and on the windows the last few hours are in bloom,
woe is me and woe and woe.
O Mary, fair mother of God!
O Mary, fair mother of God!
The black procession is marching,
the required witnesses are coming,
in the priest's throat the song dries up,
around the Governor's solitary house couples walk arm in arm.
They come to stand before his stairs
and move this way and that in a silent dance.
Heads forward, heads back.
Heads forward, heads back.
In this silent, worshipful jazz their lips whisper:
Governor! Clemency! Clemency!
The Bastille is safe,
the beds are ready,
the couples sing longingly: justice.
The factories will whistle tomorrow and tomorrow and tomorrow.
Clemency[10] - for whom? You? Me? Us?
Clemency!
The city clock slings hot lead upon the city,
the houses are still,
the governor's house is safe,
the trees in his garden are dozing,
the bells have swung to silence.
The couples kneel,
the governor kneels.
O Jesus pure of face!
O Mary fair mother of God!

[10] This one time the imperative *rateve* is singular or familiar, rather than plural or formal.

סאַקאָ און וואַנזעטיס מאָנטיק

דער טאָג האָט זיך געלויטערט דורך בלויען נעפּל
און אַרומגענומען די שטאָט מיט אַ פֿײַכטן באַגינען
און אויף שויבן און טירן און דעכער
איז געוואָקסן אַ ליכטיקע אומרויִקייט אויף דער פֿולער וואָך.
מאָנטיק.

ערשטע רעדער אויף שטיינער רעדלען און מאָלן און וועקן,
ציגלגעביידעס פֿײַפֿן טרויעריק דעם עלנט דורך אַלע הינטערגאַסן,
דער שטומער געוועלנלער קלאַפּט אָן שנעל און אײַליק אויף אַלע טויערן,
אין די הייזער קלינגען די וועקזייגערס,
די קאַווע וואָרטשעט אין פֿאַרשוואַרצטע טעפּ,
די פֿרישע זעמל וואַרטן,
די פֿלעשער מילך האַרן אומגעדולדיק בײַ די טירן.
איבער דער שטאָט וויקלט זיך אַ שווערע היל פֿון הייליקייט,
איז עס נאָך די שלעפּ פֿון זונטיק, אָדער אַ חלום וואָס קלעפּט זיך
צום פֿאַרשלאָפֿענעם מאַרך פֿון דער שטאָט?
איז עפּעס געווען אָדער וועט עפּעס געשען?
די ציגלגעביידעס פֿײַפֿן נאָך טרויעריקער
און בעטן זיך בײַ די הינטערגעסלעך:
די וואָך איז געקומען,
אַ שטאָט טאָר ניט וועלן פֿאַרגליווערט ווערן,
אַ שטאָט דאַרף זיך באַוועגן אימפּעטיק
אין ווילדן געזאַנג מיט שטעט,
אין ווילדן געיעג אַרום זיך.
טוט אָן די אַרבעטהויזן און טרײַבט די ראָד,
גיסט אייל, גיט היץ –
שפּײַז פֿאַר דער מעטאַלענער נשמה פֿון דער שטאָט.
ווײַל גאָרניט, גאָרניט איז געשען
ווײַל גאָרניט, גאָרניט וועט געשען.
טראַמווײַען זשומען, אויטאָס רעווען, קוימענס פֿײַפֿן,
אײַזנס בראַזגען, מטבעות קלינגען, טריט קלאַפּן,
יעדער פֿאַראיינזאַמט אין דער צוזאַמענקייט,
יעדער צוזאַמען אין דער איינזאַמקייט,
צען און הונדערט און טויזנט און מיליאָן –
מיליאָן גייט און גייט און גייט
(איינזאַם אין דער צוזאַמענקייט)
דערשראָקענע קוימענס שרײַען און רעגולירן שטאָט־פֿאַרקער:
ניט אַלע צוזאַמען אַהין און אַהין
נאָר אַהער און אַהין און אַהין און אַהער

(איינזאַם, איינזאַם אין דער צוזאַמענקייט)
טויערן ווי טויטנקאַסטנס פֿאַרשלאָסן, פֿאַרקלאַפּט,
פֿאַרטויבט זײַנען אויערן פֿון דער שטאָט.
גאָרניט, גאָרניט וועט געשען.

1

פֿאַרצווילינגט האָט זיך דער נעכטן און דער הײַנט
און זיך צוזאַמענגעוואָקסן און זיך צוזאַמענהאָרבעט
אין איין קלאָרן פּלאָנטער.
קלאָר אין דער צעטומלעניש האָט ער אַ צעטומלטער קלאָר געזען
ווי ווייניק טרייסט עס ברענגט דער ראָז פֿון אַ פֿאַרטאָג
ווען דער טאָג אַליין ליגט שוין אַ באַשיידטער
פֿון נעכטן און פֿון אייערנעכטן,
ווען די שעהן זײַנען בלויז שווינדלטרעפּ אַרויף צו יענער שעה פֿון יענעם טאָג,
ווּ ער איז אַליין ווי אַ גנבֿ באַהאַלטענערהייט שוין געווען
און אַרײַנגעשטעקט דאָרט אַ מעסער.
דער ראָז פֿון אַ פֿאַרטאָג פֿאַר אַ טאָג אַזעלכן
איז אפֿשר זײַן אייגענער פֿרימאָרגן רעגנבויגן –
דער בלוטיקער צייכן אַז ער שטייט אַ פֿאַרווירטער
דער אָפֿענע אויגן צום פֿאָראויס
און ווייסט קלאָר אַז עפּעס וועט געשען.

ווײַל פֿון נעכטן ביז הײַנט האָט דער גאָווערנאָר
אומגעשפּאַנט אויף אַ בריק פֿון אַ שלאָפֿלאָזער נאַכט,
מיט אַ ביקס אויף די פּלייצעס האָט ער באַוואַכט
די געוויסנס פֿון אַ וועלט.
אַלע זײַנען געשלאָפֿן בלויז ער אַליין האָט געהיט דעם טשעכאַוועס
פֿון די געוויסנס וואָס האָבן געבילט ווי הינטלעך
און געקרײַעט ווי קליינע הענדלעך
און געמיאָקעט ווי שוואַכע קעצלעך
און זיך געקנוילט און געהויפֿט און געוואָרן איין שווערער פּאַק.
האָט ער געטראָגן אַ ביקס און אַ פּאַק אויף די פּלייצעס
און פֿריידיקע מחשבֿות האָבן שוין גלײַך אין די ערשטע שעהן פֿון דער נאַכט
בײַ אים אויפֿגעזונגען און לײַכטער געמאַכט זײַן מאַסע.
ער האָט געזאָגט צו זיך, אַז גוט איז וואָס עס זײַנען דאָ בעטן,
אַ קלוגער שׂכל איז וואָס גאָט האָט באַשאַפֿן די מינים,
און גוט איז וואָס מענטשן האָבן אויסגעטראַכט
די פֿאַרביקסטע פֿאַרגעניגנס.
און אַ דאַנק פֿאַר דעם מאָגן,
און פֿאַר חושכדיקע אָרעמקייט,
און פֿאַר די ביטערע מורא,

און פֿאַר אָרעמאַנסקע פֿרייד פֿון ברויט,
און פֿאַר דעם שווייס פֿון אַרבעט
וואָס לעשט אויס די ליכטיקסטע געדאַנקען,
און פֿאַר פֿינצטערע הײַזער וואָס פֿאַרלעשן דאָס ליכט אין די אויגן,
און פֿאַר דעם גרויסן, גרויסן שׂכל איבער אַלץ
אַז דאָס קלייד פֿון מעטאָד ווערט קיינמאָל ניט אַרונטערגעריסן,
און רעוואָלוציעס געשעען בלויז אין דער געשיכטע.
און געשיכטע דערציילט אַלעמאָל אָלטע זיידעס אָן ציין
און ס׳הויבט זיך אָן מיט אַמאָל – אַ מאָל איז געווען.
אַזוי האָט ער געדאַנקט און געלויבט
דעם שטילן גאַנג פֿון אַלץ,
אַז זײַן מאַסע איז געוואָרן אַזוי לײַכט און לופֿטיק
און ס׳האָבן קיין קעץ ניט געמיאָקעט און קיין הינט ניט געבילט,
בלויז אַ קליין עופֿעלע האָט געוויינט אין דער נאַכט.
האָט ער אַרונטערגעשליידערט די ביקס פֿון די פּלייצעס
און געוואָרן אַ ניאַנקע און געוויגט
פֿאַרשלעפֿערט און פֿאַרוויגט און פֿאַרליולעט מיט אַ ליד –
ער, די מאַמע פֿון דעם קינדישן וועלטגעוויסן.

האַלבנאַכט. פֿריילעכע שדימלעך האָבן געטאַנצט אַרום אים זײַנע אייגענע מחשבֿות
און אַוועקגעלאַכט, אַוועקגעשפּאָט פֿון אים דעם שרעק זײַנע אויגן.
ער האָט געזוכט שוץ אונטער דעם שאָטן פֿון אייגענעם שרעק
און געטריבן פֿון זיך די טרייסט פֿון זײַנע ווערטער,
אָבער פֿון די צווײַגן האָבן זיי אַרונטערגעלאַכט מיט אַ שפּיזלדיקן געלעכטער:
עפּעס וועט געשען.
אָבער גאָרניט, גאָרניט וועט געשען.

2

די נאַכט איז געלעגן ווי איין שטיק שוואַרצע צײַט,
און ניט ער האָט געהערט ווי עס אַנקערן אָפּ די מינוטן,
און ניט ער האָט געהערט דעם פּליעסק פֿון אַ געפֿאַלענער שעה אין וואַסער.
נאָר ווי אַ שווערע דומפּיקע וואָג די נאַכט געהויערט איבער אים
און פֿאַרשטעלט דעם טויער צו אַ מאָרגן.
וועט מאָרגן קיינמאָל ניט קומען?
(זאָל מאָרגן קיינמאָל ניט קומען)
די פֿיס ווערן מיד פֿון הין־צוריק,
שפּאַן אַוועק פֿון זיך,
אַריבער יענער זײַט פֿון פֿאַרגליווערטן פֿינצטער.
פֿאַרוואָס איז פֿאַרשטומט געוואָרן דער שטאָטזייגער,
פֿאַרוואָס צעברעכט ער נישט דעם קנויל?
נעכטן האָבן פֿאַרמאַכטע פֿויסטן געהאַלטן מאַכט,

האַרט ווי קיזלשטיין
און איצט פֿלייצט זי ווי זעמדלעך דורך די פֿינגער.
ליידיקע פֿאַרשפּאָטע הענט.
זייַנע זאַלבער ליגן איצט אין די בעטן,
די ווייַבער קרעכצן פֿון תּענוג
און בייַ אים אין די אויערן קלינגען צוויי נעמען
און די אויגן זייַנען פֿאַרהויכט ווי צוויי שויבן מיט צוויי פּנימער,
ראַטעוועט! ראַטעוועט! ראַטעוועט!

ווער האָט אויסגעזונגען אין מיטן נאַכט?
אויף דער בריק זיצט איינער און ציטערט פֿון קעלט.
די פֿיס אַרונטערגעהאַנגען אין וואַסער,
זיצט ער און זינגט שטיל:
ראַטעוועט! ראַטעוועט!
גוט. זינג ביז ווייטיק.
שטעך מיך דורך מיט דעם געזאַנג ווי מיט גאָלדענע שפּילקעס,
אָבער זע, הויב אויף דעם קאָפּ צו מיר און פֿאַרשטיי:
איך בין ניט ערשט און בין ניט צווייט און בין ניט סוף.
איך בין אַ פֿלאַטער אין דעם בליאַסק פֿון שנעלן פֿאַרביקן באַוועג,
איך טראָג מיט שרעק אַן אָפּגעטראָגענעם גוף,
ווער בין איך צו ווערן מער ווי איך בין?
בין איך דען אַן אָפּגעפֿאַרבטער קלאָון איך זאָל אויסשרייַען פּלוצעם: גערעכטיקייט.
פּלוצעם אַזוי אין מיטן דער נאַכט און פֿון דער העלער הויט,
איך, אַ מילב, און איינער אַליין זאָל אויסרעווען: גערעכטיקייט.
האַלט איך דען דעם זיגל אין דער האַנט?
איך בין נישט ערשט און בין נישט סוף,
פֿאַר מיר און נאָך מיר אַ קייט פֿון מענטשן
וואָס האָבן ציניש זיך פֿאַראומשטערבלעכט,
זיך צוגעקלעפּט צום קאַרק פֿון אַ וועלט געדעכעניש
און די וואַסערן וועלן קיין מאָל ניט אָפּשווענקען זייערע נעמען.
ווי איז מיר. ווי און ווי און ווי.
אין די אויערן קלינגען צוויי נעמען
און מיט זיי וועט מיטקלינגען מייַן נאָמען.
און דו וואָס זינגסט אין מיטן דער שווערער נאַכט
זינג מיך אויך אַרייַן אין דייַן געזאַנג,
און וועב מיך אויך אַרייַן אין די פֿעדעם פֿון דייַן ליד
הער דו מיך און מייַן שטים ווי זי שנייַדט דורך די וועלט: ראַטעוועט!

3

ווער האָט אויסגעזונגען דאָס וואָרט?
ווער רייַסט איצט אַרונטער דאָס טונקעלע קלייד פֿון דער נאַכט?

ווער שפּרייט אויס דעם לעצטן טאָג
און פֿאַרבט אָפּ מיט ליכט אַפֿילו גראַטעס פֿון אַ געפּענגעניש?
דער מאַן מיט די גאָטפֿאָרכטיקע וואָנצעס,
און דער מאַן מיט די הייליק־עקשנותדיקע אויגן,
וואָס טוען זיי איצט אין די קליינע קעמערלעך?
ערשט מיט עטלעכע מאָרגנס צוריק האָט ער זיי געבראַכט פֿאַררעטערישע טרייסט:
איך וועל טאָן אַלץ אין מײַן מאַכט.
ביידע האָבן געלאַכט פֿון אים מיט ערלעכע און פֿאַרטרערטע אויגן.
ער האָט פֿאַרשעמט געקוקט אויף זײַנע לאַקירטע שיך
ווײַל צווישן אים און זיי איז שוין געווען אַ דינע מחיצה –
די מחיצה צווישן אַ לעבעדיקן און צוויי טויטע מענטשן.
זײַנע ווערטער זײַנען געווען הויל ווי פֿאַלשע ניס,
ער האָט געפּלאַטערט מיט אַ שרעק פֿון אַ לעבעדיקן פֿאַר דעם טויט –
אָבער די אויגן זייערע האָבן געלעבט און געשפּיזט זײַן מאַרך
מיט אַ ווײנענדיקער ערלעכקייט.

וואָס טוען זיי איצט אין די קליינע קעמערלעך?
איצט, אין דעם טאָג פֿון זייער טריומף,
ווי עס האָט געזאָגט דער מאַן מיט די גאָטפֿאָרכטיקע וואָנצעס.
אָ יעזוס מיט דעם לויטערן פּנים!
אָ מאַריע, שיינע מאַמע פֿון גאָט!

אָ יעזוס מיט דעם לויטערן פּנים!
אָ מאַריע, שיינע מאַמע פֿון גאָט!
ווי שטעכן זיך איצט דורך די ווערטער אין אַן אַלטן מוח.
אימעצער האָט איבערגעטאַשט די קאָרטן.
אומגעדרייט דעם פֿאָראויס אויף דעם צוריק.
ליכטיקע, זיכערע יאָר ווען מע איז אַלט געווען צוואַנציק.
און וואָס איז אים באַשערט געווען צו זען
אין אַ שטעטל אין דעם הייסן זיד.
אַ געפּענגעניש, און גראַטעס און היטער מיט ביקסן
און אַרום געפּענגעניש ווײַבער, מענער און קינדער
פֿאַרזאַמלט ווי אויף אַ מאַרקטאָג.
אַלע שרײַען: גיט אונדז אַרויס דעם שוואַרצגעזיכטיקן!
געפּענגעניש פֿאַלט ווי אַ קאָרטן הויז
גראַטעס ברעכן זיך און היטער אַנטלויפֿן פֿון דעם צאָרן פֿון פֿאָלק,
דאָס פֿאָלק צאָרנט:
גערעכטיקייט!
איבער די ביינער גייט איבער אַ שוידער:
גערעכטיקייט!
יונגע ביימלעך טרעשטשען אין פֿײַערדיקע צונגען
און דער שוואַרצגעזיכטיקער בראָט די יונגע אויגן פֿון גאָווערנאָר,
אויגן פֿון אַ יִינגל וואָס איז אַלט בלויז צוואַנציק:

אומשולדיק!
קינדער שרײַען. בחורים טאַנצן. מיידלעך זינגען. ביימלעך טרעשטשען.
דער שוואַרצגעזיכטיקער זינגט דורך די פֿלאַמען:
אָ יעזוס מיט דעם לויטערן פּנים!
אָ מאַריע, שיינע מאַמע פֿון גאָט!

4

דאָס געפֿענגעניש וווּ עס זיצן די צוויי טויטע מענטשן שטייט זיכער,
די היטער האַלטן גרייט די מאַשינביקסן,
דאָס פֿאָלק געניצט אויס אַ פֿרימאָרגן געניץ,
דער טאָג איז געקומען,
די ציגלגעביידעס פֿײַפֿן,
די טעפּלעך קאַווע וואָרטשען,
די פֿלעשער מילך האַרן אומגעדולדיק בײַ די טירן.
און ער איינער אַליין אין דער געביידע פֿון שטאַט.
די שטיינערנע ווענט זײַנען דערפֿרוירן,
קיין שטראַל פֿון זון קאָן זיי נישט דערוואַרעמען,
ער קוקט אַרויס דורך דעם קליינעם פֿענצטערל
און אַליין איז ער אַ געפֿאַנגענער אין דער געביידע פֿון שטאַט.
דאָס גאַנצע פֿאָלק וואַכט בײַ די טירן.
אויף דעם אַרויס הענגט אַ שווערער שלאָס,
די מאַכט רינט ווי זעמדלעך דורך די פֿינגער,
דורך די פֿענצטער וואַרפֿט מען אים גרוסן פֿון אַ ליכטיקער שײַן
בריוולעך, בריוולעך, אַ מבול פֿון בריוולעך:
מוטיק! רחמנות! פֿעסט! פֿליכט!
גערעכטיקייט! גערעכטיקייט!
אָ יעזוס מיט דעם לויטערן פּנים!

דער קאָפּ זינקט צום קאַלטן טיש
און בלײַבט ליגן ווי אַ שטויביקער דאָקומענט
צווישן אַלע פֿאַרשטויבטע פּאַפּירן.
די שטיינערנע ווענט האָבן נישט קיין טרייסט.
עס איז דער לעצטער טאָג.

ווער האָט דאָ אַרײַנגעבראַכט אַ חוזק־טראָן און אים אַוועקגעזעצט מיט געוואַלד,
און אים אָנגעטאָן אַ מאַנטל פֿון אַ מיטלעלטערלעך קעניגל?
פֿירט אַרײַן די פֿרויען!
זיי פֿאַלן אים צו די פֿיס און בעטן:
אַדוני קעניג! גנאָד! רחמנות!
פֿאַר אַ ברודער, פֿאַר אַ טאַטן צו מײַנע קינדער!
און וואָס וועל איך זאָגן אַ גרויען טאַטן וואָס וואַרט אויף יענער זײַט ים.

און וואָס פֿאַר אַ גרוס זאָל איך אים ברענגען
פֿאַר זײַן בלוט און פֿלייש וואָס איז פֿאַרעלנט געוואָרן.
און וואָס וועל איך זאָגן מײַן קינד?
בײַ דעם סענטימענטאַלן הינריכטער פֿײַכטן זיך די אויגן, דער קעניג וויינט.
איך וועל טאָן אַלץ אין מײַן מאַכט.
(אָ פֿאַרשפּאָטע הענט מײַנע)
פֿאַר וואָס האָבן זיי הײַנט אויפֿגעגעסן אַלע זעמל?
און אויסגעטרונקען די מילך?
אַז די באַסטיליע שטייט זיכער
און אויף די פֿענצטער בליִען די לעצטע פּאָר שעה,
ווײ איז מיר און ווײ און ווײ.
אָ מאַריע שיינע מאַמע פֿון גאָט!
אָ מאַריע שיינע מאַמע פֿון גאָט!
די שוואַרצע פּראָצעסיע שפּאַנט,
די פֿליכט עדות קומען.
בײַם גלח אין האַלדז איז פֿאַרטריקנט אַ געזאַנג,
אַרום גאָווערנאָרס אײַנזאַמען הויז שפּאַצירן געאָרעמטע פּאָרלער.
זיי בלײַבן שטיין פֿאַר זײַנע טרעפּ
און באַוועגן זיך הין און צוריק אין אַ שטילן טאַנץ.
קעפּ פֿאָרויס, קעפּ צוריק.
קעפּ פֿאָרויס, קעפּ צוריק.
אין שטילן פֿרומען דזשאַז שעפּטשען די ליפּן:
גאָווערנאָר! ראַטעווע! ראַטעווע!
די באַסטיליע שטייט זיכער,
די בעטן זײַנען גרייט
די פּאָרלער פֿאַרבענקטע זינגען: גערעכטיקייט.
די פֿאַבריקן וועלן פֿײַפֿן מאָרגן און מאָרגן.
ראַטעווע—וועמען? אײַך? מיך? אונדז?
ראַטעוועט!
דער שטאָט־זייגער שלײַדערט הייסן בלײַ איבער דער שטאָט,
די הײַזער שטייען רויִק,
דעם גאָווערנאָרס הויז שטייט זיכער,
די ביימער אין גאָווערנאָרס גאָרטן דרימלען,
אַלע גלעקער האָבן זיך צעוויגט.
די פּאָרלער קניִען,
דער גאָווערנאָר קניט.
אָ יעזוס מיט דעם לויטערן פּנים!
אָ מאַריע שיינע מאַמע פֿון גאָט!